

1828 Yılı Türk Askeri Hareketi Anılarım ¹

My Memories Of Turkish Campaign In 1828 Year

İsmail Pehlivan*

Öz

Bu çeviri, 1828-1829 Osmanlı Rus savaşları sırasında Rus ordusunda görevli Vasili Yeropkin adlı bir teğmenin Varna kuşatmasına ilişkin kısa bir anıdır. Çeviriyi yaparken, metinde geçen kişi, olay ve bir takım verilere ilişkin doğrulayıcı dipnot katkısından başka metne herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Metnin Rusça'sında yer alan dipnotlar ise yıldız () ile verilmiştir.*

Anahtar Kelimeler: Varna, Ömer Vrioni, Anılar.

Abstract

This translated text from Russian to Turkish are included short memories about siege of Varna who was a lieutenant Vasiliy Yeropkin that he has been in charge in Russian Army during the Ottoman-Russian War between 1828-1829. We don't whatever interference to text while translating else confirming included persons, facts and a certain of number detail relating to this war. In text has been displayed original references with asterisk ().*

Key Words: Varna, Ömer Vrioni, Memorie.,

Yarım yüzyıl geçmesine karşın bana dünmüş gibi geliyor. 10 Eylül 1828 tarihindeydi. Varna Kalesi kuşatması sırasındaydı. Ekselanslarının avcı takımıyla birlikte batarya geçişi için kayıklar yapmak üzere, Hassa Ordusu muhafız alayının bir bölüğüne komuta etmekle görevlendirilmiştim. Kalenin çevresinde bol miktarda bulunan üzüm bağları içinde bir yer seçmiştim.

¹ Çevirisini sunduğumuz bu kısa anı, Русский Архив, издаваемый Петром Бартевым, год пятнадцатый, (1877), книга третья, Москва, 1877 künyesiyle 1863 yılından 1940'lara kadar yayınlanan almanakların 1877 yılındaki üçüncü kitabının 410 ile 413. sayıları arasında yer almaktadır. İçinde tarihi belgelerin, anıların, günlüklerin, mektupların, edebi ve felsefi çalışmaların yer aldığı Rusya Devleti tarihine adanmış bu yıllıkların, eksik olmakla birlikte yaklaşık 6-7 cildi, Dil ve Tarih Coğrafyası Kütüphanesi, Rus Dili ve Edebiyatı Eserleri bölümünde 81000 sıra nosu, 27543 kayıt numarası ve 14.11.1940 gelişi tarihiyle yer almaktadır.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı.

Avcılar, harika üzümleri koparıp yedikten sonradır ki, susuzluklarını tam anlamıyla gideriyor (Sabah saat 8'de 41 derecelik sıcaklık oluyordu ve üzüm asmalarından başka da gölge bir yer bulunmuyordu; her zaman olduğu gibi, avcılar en iyi salkımları bana sunuyorlardı) ve hemen sonra da hızlı hızlı kayıkları örmeye başlıyorlardı. Avcılar bana sazdan küçük bir kulübe kurmuşlardı. Kalenin büyük alanındaki zarif minareler ve bahçelerle bezeli şahane manzarayla büyülenerek dinleniyordum. Düz bir sıra halinde kaleye ateş eden güçlü gemilerimizle dolu Karadeniz uzaklardaydı. "Paris"² gemisinde imparatorun kendisi bulunuyor ve kuşatmayı yönetiyordu. Top gürültüleri arasında Petersburg'u, Moskova'yı, sevdiğilerimi ve dostlarımı anımsayarak bir nişan alacağımın hayaline daldım. Yaralıların yüzlercesi önümüzden geçip gitse de kimse ölmeyi ve yaralanmayı düşünmüyordu. Tamamen hayellere dalmıştım ki birden bire Graf M. S. Vorontsov³'ün komutasında kuşatmaya katılmak üzere gelen hassa birliğinin komuta eden Büyük Knyez Mihail Pavloviç⁴'in tanıdık sesiyle kendime geldim. "Asteğmen Yeropkin, kayıkların yapımını istihkam subayına devredin ve 1. Taburu öğle yemeğini yedirdikten sonra zaman zaman yitirmeden limana götürmesi ve gemiye bindirip, General Bistrom'a⁶ göndermesi emrimi General Freytag'a götürün". Büyük Knyez'in yaveri Albay İ.G. Bibikov, elimdeki üzüm salkımını onunla paylaşmamı rica ederken, ekselansları "Bibikov sakın ha, ishalden ölürsün yoksa" diyerek şaka yaptılar.

Zaman yitirmeden komutayı devrettim ve majesteleri Knyez'in General Freytag'a** emrini iletmek üzere yola koyuldum. Alay komutanı o arada,

² Rus donanması imparatorluk gemisi.

³ Vorontsov, Mihail Semenoviç, (1782-1856), Knyaz, Rus devlet adamı, 1856'da general-fieldmareşal oldu. 1812'de Fransızlarla yapılan Anayurt Savaşında ve 1815-18 yıllarındaki askeri seferde tabur komutanlığı yapmıştır. Dekabrist harekete yakınlığıyla bilinmektedir. 1823 yılından itibaren Novorossisk askeri valisi ve piskopos vekilliği yapmıştır. 1828-44 yıllarında Novorossisk ve Bessarabya askeri valiliği görevlerinde bulunmuş, 1844-54 yılları arasında Kafkasya'da piskopos vekilliği ve Kafkas kolordusu genel komutanlığında bulunmuştur. 1828-29 Türk-Rus askeri hareketinde kuşatma ordusu komutanı olarak görev yapmıştır. WWW.RUBRICON.COM / [Большая советская энциклопедия](http://www.rubricon.com)

⁴ Mihail Pavloviç, Knyaz, İmparator I. Pavel'in 4. oğlu (1798-1848) doğumundan itibaren feldzeighmaister general unvanına sahipti. 1819 yılında savaş bakanlığında görev yaptı. 1825 yılında Dekabristler sorunuyla ilgili soruşturma komisyonu üyeliğinde bulunmuş, 1831 yılından itibaren harp okulunda idarecilik yapmıştır.. 1826-28 yılları arasında Osmanlı-Rus Savaşı'nda İmparator'un özel kuvvetlerine komuta etmiştir. www.rubricon.com / [Большая советская энциклопедия](http://www.rubricon.com)

* Ekselansları ve fehaketleri beni şahsen tanırlardı, çünkü imparatorluk subay okulu'ndan subay olarak mezun olmuşum.

⁶ Bistrom, Karl İvanoviç, (1770-1838), Kara Kuvvetleri Komutanı, 1787-88 yılları arasında İsveç Savaşı'na, 1812 Anayurt Savaşı'na ve 1828-29 Türk Savaşı'na katılmıştır. www.rubricon.com / [Большая советская энциклопедия](http://www.rubricon.com)

** Bizim alayın cesaretiyle ünlü komutanı, 1807 yılında orduda (поручик) mülazım subayı olarak hizmet görürken altın kılıç ve Vladimir fiyonklu yıldız madalyası almıştı.

beklenen meydan savaşının eksiklerini gidermesi ve taburun yönetimini kendisine vermesi için yaverini Ekselanslarına göndermişti. Akşama doğru bize 44 adet fırkateyn topu gönderdiler (adını anımsamıyorum). Denizdeki fırtına yüzünden başımıza kötü bir şey gelmemesi için (sonbaharda Karadeniz çok fırtınalıdır) rom içmemizi ve havyarla safralarımızı bastırmamızı ve erken gelmemizi önceden bildiren denizciler, her zamanki gibi bizi güler yüzle karşıladılar, fakat yine de sallantıdan kurtulamadık. Knyez Meşçerskiy hariç hepimiz sürekli yattık ve ancak sabahleyin kıyıya ulaşabildik. O gün Eylülün 14'üydü. Ertesi gün dinlendik; 16'sında ise, sabah saat 12'ye doğru mevzilerimiz yerleştik. General Bistrom'un yaklaşık 7000 piyadesi ve üç bataryası vardı. Türklerin tamamı Ömer Vriyon Paşa⁷ komutasındaki 30000 kişilik bir kolordudan ibaretti. Siperlerimize hücum ettiler. Sol kanadımızın düşmanı çevirmesine yardım etmek ve Varna'ya ani bir baskın yapmak için bizim tabur ana kuvvetlerden ayrıldı. Görevimizin öneminin bilincindeydik.

Bir saat sonra mevzilerimizle meşgul iken, yaklaşık 4000 kişilik Türk süvarileri, tam anlamıyla bir sürü halinde, her taraftan bize hücum ettiler. Bir anda savunma çemberi oluşturuldu; Türklere 200 adım kadar yaklaştık ve çakmak taşlı silahlarla onların ateş taburuna saldırıya geçtik. Türkler gerisin geri atış menziline dışına çekildiler. Bu kitle bize "Allah" nidalarıyla saldırırken, [18] 12⁸ yılı seferinde tabur komutanlığı yapmış olan Albay Zaitsev "Çocuklar Türklerin "Allah"ından korkmayın, onlara Rus süngüsünü göstereceğiz." dedi. Türkler savunma çemberine bir şey yapamayacaklarını görerek, çalıkların arasına gizlenmiş bir kaç yüz kişi atlarından indiler ve üzerimize acımasızca ateş etmeye başladılar. Yanımızda topçular ve süvariler yoktu. Nişancılarımızı gönderseydik, düşman süvarisi onları imha ederdi. Bu şekilde iki saat geçirdik; insanlar azaldıkça, saflar daha da sıklaştırıldı. General Freytag savaş kurulunu topladı ve askerlere hitaben; "Çocuklar, onlarcasına karşı bir kişi olarak savaştığınız Kağul'u anımsayın, Kağul'un evlatları öleceğiz ama yenilmeyeceğiz" dedi. Savaş bandosu ve hurra haykırışlarıyla süngü hücumuna geçtik. Türkler önce kaçtılar; fakat sayı bakımından azlığımızı görünce geri döndüler ve yeniden hücum ettiler. İlk önce General Freytag ve tabur komutanı Zaitsev vurulup şehit oldu; subayların çoğu yaralanmış durumdaydı. Knyez S. İ. Meşçerski'nin yaverinin emri üzerine yeniden savunma çemberi oluşturduk

⁷ Ömer Vriyon Paşa komutasında olduğundan söz edilen 30.000 kişilik kuvvetin Türk Genel Kurmayı'nın hazırladığı etüt çalışmasında esas olarak Yusuf Paşa komutasındaki toplam 15.000 kişilik kuvvet olduğu anlaşılıyor. Bkz. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III ncü Cilt 5 nci Kısım Eki, Osmanlı-Rus Harbi (1828-1829) Etüt*, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları, Seri No: 2, Ankara, 1978, s.98.

⁸ 23 Mart 1809 tarihinde başlayan ve 16 Mart 1812 tarihli Bükreş Antlaşmasına kadar devam eden Osmanlı-Rus Savaşı. Ayrıntı için bkz. Uçarol, a.g.e., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 97-105; Armaoğlu, a.g.e., s. 91-97.

ve düşman süvarilerinin hücumuna karşı ateş ederek adım adım geri çekilmeye başladık ve önceki mevzilerimizi savunmaya başladık. Durumumuz tehlikeliydi. Türkler bizi ateş zinciriyle çevirmeye başlamışlardı ve biz, hassa ordusunun Yegorskiy alayının atlı süvarileri^{***} gibi ölmeye hazırlanıyorduk⁹. Birden koşumlu top arabaları tarafından çekilen, misket (hartuç) ve bombalı tabur ateşinin koruduğu dört toplu Don süvarileri dört nala ortaya çıktılar. İşte bu anda ana mevzilerimize yöneltilen hücum püskürtüldü ve Pavlovskiy Alayı'nın hassa taburu açık cephe halinde dönüştü. Türkler kaçıyorlardı. General Akinfiyev'le birlikte dörtnala gelen 50 hassa kazağı Türkleri kovalamak için hücumla geçtiler. Meydan muharebesi, 40 derece sıcaklık altında, gündüz saat 12'den, akşam saat 7'ye kadar sürmüştü; barut ve dumandan dilimiz kurumuştu. Silahları çattıktan sonra ölenler için Tanrıya dua ettik, özellikle de gerçek birer baba gibi olan komutanlarımız Freytag ve Zaitsev için. (Onların cesetlerini savunma çemberi şeklindeki mevziimiz içinde muhafaza ettik). Akşam 8'de birliğime katılmak üzere geri döndüm.

Ertesi günü "Paris" gemisinde bütün olup bitenleri izleyen İmparator Nikolay Pavloviç, yaveri General Dibiş'i¹⁰ alayı kutlaması için gönderdi ve kalan bütün subayları ödüllendirdi^{****}. Her bölüğe on sekiz Georgiyevskiy nişanı verildi.

16 Eylül meydan muharebesi, Ömer Vrion'un, kaleye destek kuvvetlerini sokamamasından¹¹ dolayı önemliydi ve bir kaç gün içinde

*** Onlar da geri çekilirken pusuya düşmüş, teslim olmamışlardı. Bu yüzden de hemen hepsi kılıçtan geçirilmişti. Ancak yaralı sancaktar sancağı korumayı başarabilmişti.

⁹ Türklerin devamlı olarak çıkış hareketleri yaparak Rus kuvvetlerine taaruz ettikleri, bu taaruzlar karşısında Rusların yerlerini zorlukla muhafaza ettikleri çevirisini verdiğimiz anda yer alan ifadelerden de anlaşılmaktadır. Bkz. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III ncü Cilt 5 nci Kısım Eki, Osmanlı-Rus Harbi (1828-1829) Etüt*, s. 98.

¹⁰ Dibiş-Zabalkanski, İvan İvanoviç (1785-1831), Graf, başkomutan, general-feldmareşal (1829), Petersburg Bilimler Akademisi şeref üyesi (1826). 1823 yılından ana karargah komutanlığı yapmış, Rus-Türk Savaşı'nda (1829) ve 1830-31 Polonya isyanının bastırılması esnasında da başkomutanlık görevinde bulunmuştur, www.rubicon.com / *Большая советская энциклопедия*; Osmanlı-Rus savaşlarıyla ve Osmanlı-Rus ilişkileriyle ilgili belgelerin Rusya'da hangi arşivlerde bulunduğu ilişkin ayrıntılı bir çalışma için bkz. Batmaz, Eftal Ş., "Rusya Devleti Askeri-Tarih Arşivi'ndeki Türkiye İle ilgili Belgeler", *Kebikeç*, Sayı: 14, Ankara, 2002, s. 81-109; Batmaz, "Rusya Devleti Eski Antlaşmalar Arşivi'ndeki Türkiye İle İlgili Belgeler", *Kebikeç*, S. 15 (Ankara, 2003), s.199-223; Batmaz, "Rusya Federasyonu Arşivi", *Kebikeç*, S. 16 (Ankara, 2003), s.433-442

**** Üstün cesaret imzalı Annenskiy kılıcını ilk kez almışım.

¹¹ Omer Viroyni kuvvetleri esas olarak Varna'nın dışında Kurttepe mevkiinde bulunmakta ve Varna kalesi ile arasında General Bistrom, General Akınyef ile General Galovin'in birlikleri yer almaktaydı. Yeropkin'in sözünü ettiği meydan muharebesinin Kurttepe mevkiinde gerçekleşmiş olduğunu Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınlarında çıkan *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III ncü Cilt 5 nci Kısım Eki, Osmanlı-Rus Harbi (1828-*

Varna teslim alındı. Varna'nın teslim edilışinden sonra, biz Varna'ya girmeye hazırlandığımız sırada İmparator bizim tabura geldi ve bir avuç cesareti görünce (12 dizilik takımdan biz kalmıştık. Kurmay yüzbaşı V. İ. Zalyits'in komutası altındaki öncülerini oluşturan ikinci bölük de ise daha az kalmıştı) göz yaşlarını tutamadı ve bizleri kutladı. Majesteleri "Benim bölgeye sen mi komuta ediyorsun; Komneno, Tutolmin neredeler?" diye sordu. "Titenko öldü, Arjenikov yaralı" diye cevap verdim.

İmparator çınlayan bir sesle: "Bandocular, tören marşı, yakın temas sıra, yarımşar takım olarak, yaralılar sağda, hızlı adımlarla ileri!" emrini verdi. Ve bizzat İmparator bizi Varna'yı fethetmeye götürdü. Şimdiki gibi anımsıyorum; hayvan ve insan cesetleriyle dolu kalenin sokaklarında "Dame Blanche" marşının sesleri yankılanıyordu. Hıristiyanlar İmparatorun önünde diz çökmüş, "kardeşler, kardeşler" diye bize doğru sesleniyorlardı. Ekim'in 2'sine kadar dinlendik ve yeniden Rusya'ya, Tulicina şehri yakınındaki kışlağımıza gittik.

İmparatorun her zaman yanında olan yaveri General Graf V. F. Adlerberg¹², hassa muhafız kıtalarının cesaretinin canlı şahididirler. Ayrıca, bu sefere katılanlardan ve hayatta kalan Petersburg komutanlığında bulunmuş; imparatorun gözdelelerinden General V.İ. Zalitsa, Rusya İmparatorluğu'nun en eski hassa avcı¹³ neferi olan Çar Köyü komutanı P. A. Stepanov; Pavlovskiy alayında görev yapmış olan A. A. Tulubiyev; Saray muhafızlarının iki seçkin bölüğü Sadovskiy ve Polienko ve başından yaralanan ve hassa alayının o zamanki asteğmeni, şimdiki tuğgeneral ben

Vasilij Yeropkin.

Gazetelerde hassa muhafız kıtaları siperlerine ilk olarak Gorny Dubnyak yöresinden girildiğini (12 Ekim 1877) okuduk. Türk seferlerinde kendini göstermek, Kagul ve Varna yöresinde olduğu gibi Gorny Dubnyak yöresinde de sonsuz bir şeref kazanmak bu alayın mutlu bir görevi olmuştur.

1829) Etüt adlı çalışmadaki askeri hareket krokilerinden anlıyoruz, a.g.e., kroki no, 7, 8.

¹² Adlerberg, Vladimir Fedoroviç, (1791- (1884), çar asilzadesi. 1817 yılından itibaren Büyük Knyaz Nikolay Pavloviç (I. Nikola)ın vekil yardımcısı ve çarlığı süresince onun yakın arkadaşı idi. 1828 yılından itibaren general yaveri, 1847'den itibaren kont. 1842-57 yılları arasında posta idaresini yönetti; onun döneminde Rusya'da ilk posta pulu çıkarıldı. 1852-70 yıllarında imparatorluk saray ve udeller (özel bir knyazlık) bakanlığında bulundu. www.rubricon.com / [большая советская энциклопедия](http://www.rubricon.com)

¹³ Лейб-ерепъ: Hassa avcısı anlamına gelen *leyb-eger* veya Almanca söylenişle "Leyb-Jager". İmparatorun kendisine ait özel bir askeri birliği ifade etmektedir. Hassa Avcıları Muhafız Alayı, 1812 yılında I. Batı Ordusunda Piyade Muhafız Tümeni olarak oluşturuldu. www.rubricon.com / [большая советская энциклопедия](http://www.rubricon.com) Bu terimin en doğru anlamının Hassa Avcı Birliği şeklinde ifade edilebileceğini düşündük.